

NURETTİN ASLAN
Dersim'in Divane Delileri

NURETTİN ASLAN 1965 yılında Dersim'in Hozat ilçesi Pakıra köyünde doğdu. On altı yaşında tutuklanarak bir yıla yakın cezaevinde kaldı. Sonraki yıllarda tekrar tutukluluk ve cezaevi deneyiminin ardından 1990 yılında yurt dışına çıktı. 25 yıldır Almanya'dadır. Uzun yıllar ikinci başkanlığını yürüttüğü Avrupa Dersim Dernekleri Federasyonu eşbaşkanıdır. Dört romanı ve bir şiir kitabı vardır.

İletişim Yayınları 2194 • Bugünün Kitapları 189

ISBN-13: 978-975-05-1807-2

© 2015 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2015, İstanbul

EDITÖR Tanıl Bora

KAPAK Suat Aysu

KAPAK FOTOĞRAFI Yavuz Çobanoğlu

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Birhan Koçak

BASKI ve *CILT* Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 38 46

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

NURETTİN ASLAN

Dersim'in Divane Delileri

YAYINA HAZIRLAYAN *Bülent Yıldız*

“Deli, aklından başka her şeyini yitirendir...”

Önsöz

“En açık sözlü insan, deliler ve çocuklardır.”

Bir dostum, Norveçli bir yazarın romanında yazan bu sözü bana söyleyince, o an aklımdan “Dersim’in delileri” geçmeye başladı.

Gerçekten de dünyadaki en açık sözlü insanlar çocuklarla “deli”lerdi. İkiyüzlü bir kaygı gütmekten sözlerini açıkça söyleyen, küfür edilmesi gerekiyorsa bile sanki sıradan bir söz söylüyormuşçasına savuranlar, delilerden ve çocuklardan başkası olamazdı.

Dersim’in Divane Delileri’ni yazma fikrinin temelinde bunlar vardı. Sonra bu fikir geliştikçe ete kemiğe büründü ve aklıma başka sorular takıldı. Hiç abartmaksızın nasıl yazabilirim? Bunu günlerce düşünmeye başladım. Bazen yataktan gece yarısı kalkıp, sabaha kadar odanın içinde volta atarak düşünüyorum, aklıma gelenleri oturup not ediyordum. Bu yüzden, hiç uyumadan işe gitmek zorunda kalmıştım çok kez.

Aklımdaki sorular hep aynıydı. Nasıl yazmalıydım? Nereden başlayabilirdim?

Bunları düşünürken, gerek yaşlı insanların anlatımlarını, gerekse hafızamda kalanları bir araya getirmeye başladım. Kazım’ın suyun önünde gelip gidişi, suya yalvarışı, müsahibinin evinde hayvanlar rahatsız olmasın diye duvar dibinden yürü-

yüşü, Seve'ye olan sevdası aklımdan, gözümün önünden bir bir geçmeye başladı. Kazım'ı az da olsa hatırlıyorum. Belki de "Deli Kezo" diye Kazım'a taş atıp alay eden çocuklardan biri de bendim. Çok düşündüm ama hatırlayamadım.

Qevan'ı yazarken hiç zorlanmadım. Çocukluğumda Memed'i Mahmud'u Qevan'ı bize o kadar anlatmıştı ki adeta ezberlemiştim. Bana kalan sadece hafızamı biraz zorlamak, biraz da yaptıklarını süslemektir.

Alibeg'e yabancı değildim. Neredeyse çocukluğumdan bu yana Alibeg'i tanıyorum. Gençlik yıllarımda, "müsahip" diye diye herkesten aldığı sakal parasını, benden de almaya başladı. Alibeg'e "deli" demek yerine, "kelime üretme ustası" ya da "üstün akıllı" demek daha doğru olur diye düşünüyorum.

Şewuşen'i belirtmeye gerek var mı? Onu bir kez görmüştüm. Cezaevinden tahliye edildiğimin ikinci günü, Dersim otobüs garında beni alacak minibüsü beklerken, parmak aralarına dizdiği sigaraları içerek yanımdan gelip geçmişti. O öyle geçip gittiğinde ardı sıra bakmış ve epey de hüzünlenmiştim.

En zoru Şewuşen'i yazmak oldu. Hakkında hiçbir şey bilmiyordum. Araştırmam gerekiyordu. Dersim'den uzakta, sürgün olduğumdan dolayı, oraya gidip araştıramazdım. Şewuşen hakkında bir şeyler söyleyebilecek her insana Şewuşen'i sorup notlar aldım. Bu uğraş epey bir süreyi kapsadı. Diğer "deli"leri de katarsak, uzun bir uğraş sonucu elimdeki notlar gittikçe kabardı.

Artık yazabilirdim ama nasıl? Sadece bu insanların söylediklerini ve yaptıklarını yazarak yetinebilirdim. Ne var ki bu çok yalın olurdu ve istediğim gibi olmazdı. Bu yüzden anlatıyı biraz zenginleştirmem, biraz da kurgulamam gerekiyordu ki öyle yaptım.

Anlatı denilen şeyin bitimsiz olduğunu söylememe gerek yok. Ne kadar anlatırsak anlatalım hep bir eksiklik olacaktır. Hele de "deliler" in dünyasına dalmışsanız konu bitmez. Bu yüzden buraya hepsini alamadım. Bunun için "deliler" in o yüce gönlüne sığırım. Onların o hesapsız gönülleri beni affedeceklerdir.

Önsözü artık fazla uzatmanın bir anlamı var mı? Sözün bundan sonrasını artık Dersim'in o güzel delilerine, sizleri de *Dersim'in Divane Delileri* ile baş başa bırakma vakti. İyi okumalar...

Otobüs hızla Elazığ istikametinden Dersim'e doğru yol alıyordu. Kovancılar'a geldiğinde yol kenarına yapılmış, adına dinlenme tesisleri denilen küçük kulübenin önünde durdu. Kovancılar'da inecek yolcular valiz ve çantalarını alıp kendilerini bekleyen yakınlarıyla kucaklaştıktan sonra gidince, geriye kalan yolcular kulübenin önündeki taburelere oturdu ve biraz sonra da garson hepsinin eline çayları tutuşturdu. Çay gerçekten güzeldi, tadı diğer lüks dinlenme tesislerindeki bayatlamış, içi karbon tozuyla doldurulmuş çaylara hiç benzemiyordu. Belki de bu yüzden yolcular bir bardakla yetinmeyip içtikçe içti. Muavinin, "Hareket ediyoruz, yolcular yerlerini alsın," uyarısıyla herkes otobüsteki yerini aldı. Yaklaşık on kilometre yol almışlardı ki uzakta, Dersim istikametine yaya yürüyen birini gördüler. Sırtı dönüktü ama yürüyüşü Şewuşen'i anımsatıyordu. Kaptan yan tarafta oturan muavine sordu:

"Mustafa, ileride giden adam Şewuşen değil mi?"

"Ona benziyor da Şewuşen'in buralarda ne işi ola ki?"

Kaptan karşıdan hızla gelen kamyonu dikkat edince yaya-
yı geçti. Muavin bu arada yoldaki adama dikkat etmiş olacak ki bağır-
dı.

“Kaptan, yürüyen kişi Şewuşen’in ta kendisi!”

Muavin öyle heyecanla bağırınca kaptan aniden otobüsü frenledi. Otobüs biraz hızlı olduğundan yaklaşık bir kilometre sonra durdu, bir süre sonra yayaya doğru geri geri gelmeye başladı. Otobüs yayamın yanına geldiğinde, yolcular sanki önceden planlanmış gibi bir ağızdan “Aaa Şewuşen!” diye bağıldılar.

Otobüsün kapılarının açılmasıyla yolcuların aşağıya atlayıp Şewuşen’in etrafında daire oluşturmaları bir oldu.

“Pirim güzel pirim, sen ne arıyorsun bu ıssız ovada? Nereden gelip nereye gidiyorsun? Bu yabancı diyarda korkmuyor musun güzel pirim?”

Şewuşen etrafını saran insanlara baktı, güldü.

“Ero neden durdunuz? Gidin, yolcu yolunda gerek. Yolumuzdan olmayın. Sevdikleriniz yolunuzu gözler, gidin. Ero gidin ki beni de yolumdan alıkoymayın. Durarak, laf ederek hangi yol aşılmıştır. Gidin ero gidin.”

“Pirim nereye gidiyorsun böyle?”

“Ero nereye olacak, mamekiye, memlekete gidiyorum ero memlekete.”

“O zaman gel otobüse bin pirim. Biz de memlekete gidiyoruz. Böyle yürüyerek bu yol bitmez.”

“Ero gidin siz. Adımlamakla ne yollar aşınır ne de ayaklar yorulur. Olsa olsa insan vücudundaki paslar çözülür. Pas kötüdür. Vücutta başlar, sonra beyni kendine mahkum eder. Ero kendinizi paslandırıp, pas denilen kirli şeyi sevindirmeyin. Gidin ero gidin. Dört tekerlek üzerinde hızlı gidebilirsiniz ama ecel de hızlı gelir. İki ayak üzerinde yürümek eceli uzaklaştırır. Düşüne düşünce yürüyeceksin, ayakların yere basmalı, toprağı tatmalı, kokusunu solmalı. Bu dört kara tekerlek üzerinde gitmek, canını demir parçasına emanet etmeye benzer. İşemek istesen işeyemez, sıçmak istesen sıçamaz, osurmak istesen osuramazsın. Gidin ero gidin. Dört tekerlekli tabuta benzeyen bu demir yığını bana göre değil.

Canını ayaklara teslim et, ayaklarını da bu toprağa emanet et ki güvende olasın. Ardından korkmadan yürü. Toprak seni korurur. Ayaklarına diken de batsa, çakıl taşlarıyla parçalansa da

iyidir. Acı insana kardeştir. Acı, insanı kendisine kovuşturur, ruhunu aydınlatır. Acı, bu tabuttan daha iyidir. Gidin ero gidin, yolunuz açık, canınız Bozathlı Hızır'a emanet olsun.”

“Pirim inat etme, gel gidelim. Bu öğlen sıcağında bu yol yürünmez. Memleket çok uzakta. Yaya iki günde gidilmez. Gelmezsen üzülürüz, aklımız sende kalır pirim. Başına bir şey gelirse kahırdan ölürüz. Gel pirim bin otobüse gidelim, gel ki Bozathlı Hızır da otobüse binip bizimle gelsin.”

Şewuşen yüzünü buruşturdu. Kaptana uzun uzun baktı.

“Ero köpek, sen ne konuşuyorsun? Bozathlı Hızır da otobüse binsin, ne demek! Ero köpek Hızır'ın boz atına ne olmuş ki gelip bu demir yığını tabuta binsin! Sen bu tabutu boz attan daha mı üstün biliyorsun? Ero köpek bir daha böyle konuşma! Boz atı kızdırırsın. Senin bu tabut daha boz atın aştığı dağları aşamadı, yürüdüğü yollardan gidemedi.”

“Pirim affet. Ben bir cahillik ettim, cahilliğimi bağışla, gel gidelim.”

“Ben değil, boz at affetsin seni. Ero hele cigara ver, çok konuştun. Konuşup kendini yoracağına cigara ver de işe yara. Ciğerlerim içine çekip öksürsünler.”

Kaptan cebinde duran sigara paketini çıkarıp Şewuşen'e uzattı. Şewuşen paketteki sigaraları bir bir alıp, her iki elinin parmakları arasına dizdi. Sigaralarını kaptanın yakmasıyla her birinden bir yudum çekti. Ardından elini götürüp saçlarını geriye doğru taradı. “Ero yolunuza gidin” dedikten sonra etrafına doluşan insanların arasından çıkıp Dersim'e doğru yürümeye başladı.

Yolcular Şewuşen'in arkasından bir süre sessizce baktıktan sonra otobüse binip yerlerine oturdular. Kaptan yeniden otobüsü hareket ettirerek yoluna devam etti ve Şewuşen'in yanına geldiklerinde artık durma gereği duymadı. Adı gibi emin di ki Şewuşen bir kere “olmaz” dediyse, karşısına kim dikilirse dikilsin, ikna olmazdı. Otobüs Şewuşen'in yanından geçtiğinde Şewuşen'in dudakları arasından süzülen sigara dumanı kara bir bulut gibi göğe doğru yükseliyordu.

Otobüs hızlanarak Dersim'e doğru yol aldı. Kaptan düşlere dalmış, dalgın dalgın önünde akıp giden asfalt yola bakıyordu.

“Ne düşünüyorsun Kaptan?”

“Hiç...”

“Şewuşen’i mi?”

Kaptan başını çevirip yanında oturan muavine baktı. Sigara paketinden bir sigara çekip yaktı. Birkaç yudumdan sonra yeniden baktı. Muavin önünde akıp giden yola dalmıştı. Belli ki o da Şewuşen’i düşünüyordu.

“Evet Şewuşen’i düşünüyorum. O sütü bozuk kadın, o insan görünümündeki hergele olmasaydı, bu gariban da bu halde olmazdı. Kim bilir belki şimdi her köyde hünerli elleriyle desen desen duvarlar örüp eserler bırakmış olacaktı.”

“Haklısın kaptan... Bu öğle sıcağında bu kadar yolu nasıl yürür, nasıl gelir?”

“Bir şekilde gelir. Belki akşama gelen otobüsle gelir. Her otobüs durur nasıl olsa. Biriyle olmasa diğeriyle mutlaka gelir.”

“Kim bilir belki Bozatalı Hızır alır gelir...”

“Kim bilir... Hadi sen kalk yolculara bir kolonya tut, ferahlasınlar. Sıcak da bastı, su dağıt serinlesinler.”

Adamdan ayrılalı epey olmasına rağmen herkes hâlâ onu konuşuyor, bilenler bilmeyenlere Şewuşen’in başından geçenleri anlatıp kâh gülüyor kâh hüzünleniyordu. Ben de elbette herkes gibi Şewuşen’in yer yer trajik, bazen komik olan hikâyesini düşünüyordum.

Dersimliler ona Uşen ya da Şewuşen der ama asıl adı Hüseyin’dir. Dersimlilerde âdet midir, yoksa Türkleştirilmiş isimleri kabullenemediğimizden midir bilinmez, hiç kimsenin adını tam çağırmayız. Fatma’ya Fate deriz. Elif’e Ele, Mehmet’e Memo, Hasan’a Heso, Hüseyin’e de Uso deriz. Uso önce Uşen oldu, sonra Şewuşen dendi, öyle de kaldı. Kimine göre deli, kimine göreyse ermiş bir divaneydi Şewuşen. Şu Dersim’in en bilinen delilerinin başında geliyordu. Kaptan haklıydı, karısıyla o durumları yaşamamış olsaydı, belki şimdi herkes onun deliliğini değil, nasıl da namlı bir duvar ustası olduğunu konuşuyor olacaktı.

Adı Xıraban. Xıraban yıkık demek, Xıraban virane demek, Xıraban kimsesiz demek, Xıraban darmadağın demek. Xıraban bir köyün adı. Nasıl bir köydüyse sadece bir ev ayakta duruyordu bu köyde. Diğer evlerin hepsi yıkılmış, virane olmuştu. Kalan tek ev de yıkılmak üzereydi. Belki de ondandı adınının Xıraban oluşu.

“Buralarda birileri yaşar mı?” diye sorardın kendine. Birazdan bir köpek sesinin yükselmesiyle, “Evet yaşıyor” derdin. Çünkü insanın yaşamadığı yerde hayvanların yaşaması da güçtü; bunu herkes bilirdi.

Sincik Dağı’ndan aşağıya yürürdün. Köpeğin ürümesiyle kısa boylu bir adam çıkar, “Hoş geldin” deyip senle tokalaşır, o an insan sıcaklığının ateşi elini yakar ve evine konuk olurdun. İçeriye girdiğinde Xıraban’ın anlamını daha iyi anlardın. “Yoksulluğun böylesi de mi?” derdin. Bir tas ayran içmeye kıyamazdın, yüzün mosmor olur, etrafına bakar, öylece dona kalırdın.

Üç kardeşlerdi. İki kardeşin boyları oldukça kısa kalmıştı. En küçük kardeş Alibeg’di. Bu kısıklık ve cılız kalıplarının, üstelik deli muamelesi görmelerinin bir nedeni olmalıydı. Ana karnında, değil yeterlice, hiç beslenememeleri, doğduklarında da hiç vitamin alamamaları, bu kardeşleri bu hale getirmişti.

Babaları sakattı ve çalışmıyordu. Anneleri çevre köylere gider, kim ne verdiyse alır gelir, getirdikleriyle geçinip giderlerdi.

Dokuz yaşındayken Alibeg’i çobanlığa verdiler. Alibeg her yıl birinin yanında çobanlık yaptı. Bir parça ekmek bir kuru soğanla, sabahtan akşama kadar koyun ve keçilerin arkasında gidip geliyordu. Aldığı beş-on kuruşu getirip babasına verirdi. Birkaç yıl sonra, zemheri ayının soğuşunda, kar boranlı bir günde babası öldü. Diğer kardeşleri Elazığ’daydı. Annesi ve ağabeyi İsmail’le yalnız kaldı. On dört yaşındayken İsmail’i evlendirdiler. Düğün yapamadılar. Çevreden birkaç kişiyi çağırıp onu düğüne saydılar.

O yıl annesi de öldü. Xıraban İsmail’le eşine kaldı. Alibeg ço-

banlıktan kazandığını ve çevrede kendisine verilen parayı getirip İsmail'e verirdi.

Bir gün koyun otlatırken kayalıktan ayağı kayıp, aşağıya düştü. Akşama koyunları geri getirmeyince koyun sahibi aramaya çıktı. Gece yarısı koyunları bulduğunda Alibeg yarı cansız yerde yatıyordu. Alibeg'i sırtına alıp eve getirdi. Birkaç gün sonra kendine geldi. Sonradan dengesiz davranışlarından dolayı adı Deli Alibeg'e çıktı. Alibeg söylenenlere güldü. "Madem öyle, o zaman delilik yapmalı" dedi ve kendini deliliğe vurdu. Baktı ki bu delilik iyi, deli olmaya devam etti.

Askerlik zamanı geldiğinde askere çağırıldılar. Gitti. O zaman askerlik şubesi Hozat'ta yoktu. Pertek'e gitti. Şubeden içeriye girdi. Biraz sonra heyetin karşısına çağırıldılar. Şube başkanı Alibeg'i gördüğünde şaşkın bir biçimde ona bakıp güldü.

"Oğlum ne işin var burda?"

"Askere geldim."

"Sen mi?"

"Ben."

"Bu boyla mı?"

Cebindeki askerliğe çağrı kağıdını çıkarıp heyet başkanı Yüzbaşı'ya uzattı.

"Al, siz çağırdınız ben de geldim."

"Hey yarabbim, git oğlum git. Bu boyla seni askere alıp askerliğin boyunu kısaltamam. Boyun kaç?"

"Bilmem, hiç kimse ölçmedi."

Metreyi getirip Alibeg'in boyuna tuttu. Tam tamına bir metre, otuz iki buçuk santim.

"Çok alçaksın."

"Alçak sensin yüzbaşım."

Yüzbaşı'nın yüzü kızardı. Bağırды.

"Ulan sen kime alçak diyorsun?"

"Sana diyorum."

"Oğlum durup dururken neden bana alçak diyorsun?"

"Sen de bana dedin."

Yüzbaşı güldü. İçeride bulunanlar da güldü.

"Yani, boyun kısa demek istemişim."

Alibeg de güldü.

“O zaman kelimelerini doğru kullan kumandan efendi.”

Güldüler.

“Boydan kaybettin, seni askere alamayız. Bu demektir ki bekâr kaldın. Askere alınmayanı kızlar da almaz.”

“Zaten almıyorlar ki.”

“Neden almıyorlar?”

“Kafadan da kısayım da ondan.”

“Yani deli?”

“Evet deli.”

Yüzbaşı kapıyı gösterdi.

“Çık git oğlum çık. Bir de seni askere alıp asker ocağını tımarhaneye çevirecek halim yok.”

Alibeg Yüzbaşı'ya baktı. Baktı ki iyi birine benziyor:

“Gidemem Yüzbaşım.”

“Neden?”

“Param yok da ondan.”

“Belaya çattık.”

Yüzbaşı elini cebine götürüp cüzdanını çıkardı, elli lira verdi. Alibeg parayı aldı, “Sağ ol Yüzbaşım,” deyip diğer heyet üyelerine döndü.

“Ya siz abiler?”

Yüzbaşı kahlkahayı bastı.

“Tabii ya, eller cebe abiler, eller cebe.”

Heyet üyelerinin hepsi cüzdanlarını çıkarıp üçer-beşer verince Alibeg'in toplam iki yüz yetmiş beş lirası oldu ama Alibeg olduğu yerde duruyordu hâlâ.

“E tamam git hadi.”

“Gidemem.”

“Neden?”

“Karnım da aç.”

Hep birlikte güldüler.

“Sen şimdi delisin ha?”

“Evet deliyim.”

“E güzelmiş bu dedilik. Yarından tezi yok yüzbaşılıktan istifa edip deli olacağım ben de.”

Bu kez Alibeg kahkahayı bastı.

“İyi olur Yüzbaşım, iyi olur. Benim de bir arkadaşım olur böylece.”

Yüzbaşı telefonun ahizesini eline alıp Pertek'in en güzel lokantasını aradı. Telefona çıkan lokanta sahibine bir arkadaşını göndereceğini, ne yer içerse kendi hesabına yazılmasını rica ettikten sonra telefonu kapattı. Alibeg orada bulunan herkesin elini sıkıp, “Sağ olun abiler,” diyerek kapıdan çıktı.

Yüzbaşı arkasından bağırdı:

“Unutma, yarından itibaren ben de deliliğe terfi ediyorum.”

Alibeg merdivenlerden yukarıya bağırdı.

“Beklerim Yüzbaşım, beklerim.

Güldüler...

Askere alınmayınca, bir süre avare avare dolaştı. Nerede düğün, bayram, cenaze var ise Alibeg oraya gitti. Alibeg'i tanımayan yok gibiydi. Hele Pertek Askerlik Şube Başkanı yüzbaşıya yaptıklarından sonra, bir de üstüne üstlük lokantada kırk yedi buçuk lira hesap yazdırınca iyice ünlendi.

Kazım Ağa'nın çobana ihtiyacı vardı. Koyun ve keçileri çobanın olmayışından ortada kalmışlardı. Kazım Ağa Alibeg'e, “Ulan Alibeg ne geziyorsun böyle boş avare? Gel bana çoban lazım, iyide ücret öderim,” diyerek onu alıp Hozat'a götürdü.

Hozat'ta, Kazım Ağa'nın yanında çobanlığa başladı Alibeg. Birkaç gün Kazım Ağa koyunları nerelere götüreceğini, nereelerde suvaracağını, öğlen nereye getireceğini, akşam saat kaçta geri köme getireceğini tek tek Alibeg'e söyledi.

Her gün öğle sıcaklığının başlamasıyla, koyunları getirip yaylanın altındaki söğütlü derede, suyun kenarında yatırıyordu. Akşam serinliğinin başlamasıyla da koyunları kaldırıp dağa götürüyordu. Her öğlen Kazım Ağa'nın karısı gelir, koyunları sağlar, sağma işi bittikten sonra söğüt gölgesine uzanıp yatar, Alibeg de gider kadının başucunda dikilir, onu izlerdi. Bir gün niyeti bozup, “Kadın, güzel kadın, ne olursa olsun, bir kerecik de olsa bu kadınlı yatmalıyım,” diye düşündü. O gün akşamdan sabaha kadar gözüne uyku girmedi. Bu işi nasıl becerebilirim derken sabah oldu. Kazım Ağa'nın sesiyle yataktan fırladı, koyun-

ları alıp dağa gitti. Her öğlen olduğu gibi Kazım Ağa'nın karısı yine geldi, önce koyunları sağdı ve ardından yine her zaman ki gibi söğüt gölgesine gidip uzandı. Alibeg kadının uyuduğuna emin olduktan sonra gidip yanına yaklaştı. Aklının bir köşesinden, “Zor iş zor, şimdi nasıl olacak bu iş, ya kadın uyanırsa? Yandım Allah, yandım,” diye geçiyor ama içindeki kurdu ne ettiyse yenemiyordu. Sonunda kendini ikna edip niyeti bozdu: “Atın ölümü arpadan, benim ölümüm de bu kadının elinden olsun. Zaten bu dünyada bir kadına sarılmadan ölüp gideceksem, ha bu kadın şimdi beni öldürmüş, ha yarın kadınsızlıktan ölüp gitmişim, ne fark eder ki?”

Kadını uyandırmadan o işi nasıl yapabilirim diye düşünmeye başladı bu kez. Eğer kadının uçkurunu çözerse kadın uyandırabilirdi. En iyisi, şalvarının paçalarını söküp aşağıdan yukarıya doğru kafayı sokup işi öyle başarmaktı. Kadının ayaklarının altına uzandı. Elini götürüp şalvar paçasından yakaladı, paçayı sökmeye başladı. Paça biraz genişledikten sonra kafasını paçanın içinden sokup yukarıya doğru ilerledi. Kafasını paçadan soktuğu anda kadın uyandı ve Alibeg'in ne yaptığına baktı. Alibeg kafasını durmadan hedefe doğru ilerletirken, kadın yerden aldığı taş parçasını Alibeg'in şalvar içindeki kafasına vurmaya başladı. Alibeg “Vay anam!” diye acıyla bağırıp kafasını şalvarın içinden çıkarmak için canhıraş çabaladı ama aşağıya doğru çekme işi yukarıya doğru sürme işinden daha zor oldu. Kafasını dışarıya çıkarana kadar birkaç taş daha yedi. Kafasını dışarıya çıkardığında tam yedi yerde kafasından kan geliyordu. Yerinden doğrulup arkasına bakmadan söylene söylene kaçtı.

“Ulan uçkur dururken sen kalk paçadan git. Dur hele bu işin uzmanları paçadan uygulasınlar ondan sonra sen uygula. Bir daha da boyundan büyük işlere kalkışma. Bir daha çobanlık mı? Koyunlarınız da, karılarınız da sizin olsun, alın başınıza çalın.”

O öğle sıcağında köyden kaçan Alibeg, yürüyerek köyüne geldi. Köyüne vardığında çoktan gece yarısı olmuştu. İkinci gün Alibeg'i görenler önce şaşırıldılar, arkasından da güldüler.

“Ne o Alibeg? Kore muharebesinden çıkmış gibisin. Yine ne haltlar yedin de kafanı böyle parçaladılar?”

“Kore muharebesi olsa iyi... Bu paça muharebesiydi, uzun mesele, uzun.”

“Alibeg sen yine bir bok yemişindir? Anlat hele bokun rengi nasıldı?”

“Büyük bir bok, her baba yiğidin harcı değil öyle bir boku yemek. Bu kafa boş yere öyle yedi yerden kırılmadı. Kadın yatıyordu, ben de kadının şalvar paçasını yırtıp kafamı paçasından içeriye soktum. Nerden bileyim kadının uyandığını. Benim kafam kadının paçasının içinde olduğu için kadının uyandığını fark etmedim. Kadının uyanmasıyla azgın bir kısrak gibi koşması bir oldu. Kadın koştukça benim kafam kadının paçasında asılı kaldı. Kadın koştukça ben peşi sıra yerlerde süründüm. Sonra o çalımla kafamı taşa çarptı, taşa çarpmasıyla kafam şalvardan çıktı da öyle kurtuldum.”

Hep birlikte Alibeg’in haline güldüler. Alibeg de güldü. Birkaç gün o köy senin, bu köy benim dolaştı. Kafasına ne olduğunu soranlara, paça öyküsünü anlatıp durdu.

Hozat’ta üç aşiret arasında, adına cemaat denilen toplantı vardı. Bir araya gelerek kendi aralarındaki mera problemlerini çözeceklerdi ki bu mera sorunları yüzünden birbirlerinden adam da vurmuşlardı. Bu çekişmeyi bitirip yeni bir sayfa açmak istiyorlardı.

Orta yerde bir köy belirlediler. O gün o köyde buluşup, sorunlarını konuşup halledeceklerdi. İki keçi kesilip şişe takılıp kızartıldı. Tüm hazırlıklar tamamlandı. Hazırlıkların tamamlanmasıyla aşiret ağaları sırasıyla geldiler. Selamlaşarak yerlerine oturdular. Selamlaşma dışında içeride adeta soğuk rüzgârlar esiyordu. Her aşiretin birbirine üstünlük sağlamaya çalıştığı belliydi.

Alibeg de “Ağalar toplanmış toplanmasına da bir delileri eksik,” diyerek çıkıp toplantının olduğu köye geldi. “Akıllılar bir sorunu çözeceklerine daha da derinleştirirler,” diyerek kapı arkasındaki köşede yere diz çöküp oturdu.

Ağalar, döşekler serilmiş makat üstlerinde, sırtlarına iki yas-

tık verilmiş, padişahın makam koltuğunda oturur gibi oturuyorlardı. Sözü Ali Ağa aldı. Konuşması yaklaşık bir buçuk saat sürdü ve sorunları daha da karmaşık bir hale getirdi. Adeta savaş ilan eder gibi bir hali vardı. Diğer aşiretin ağaları soğuk terler döküyorlardı. Oturdıkları yerde adeta bir kömür parçası gibi kararmışlardı. Yusuf Ağa zor da olsa konuşmaya başladı. Konuşmasını uzatmadan kısa kesti. Ali Ağa yeniden konuşmaya başladı. Öyle bir konuşuyordu ki dünyayı zaptedecek yeni Osmanlı padişahı edasındaydı. Ağzından çıkan her kelime yandaşlarınca alkışlandı, her sözü yandaşları tarafından, “Yaşa Ali Ağa!” nidasıyla karşılandı.

Diğer ağalar sustular. Bir süre öylece sessiz kaldılar. Herkes Ali Ağa'nın ağır sözleri karşısında diğer ağaların ne söyleyeceklerini, nasıl bir tutum alacaklarını merak ediyordu. Kendi aşiretindeki ağaların bu pısrık tutumu ve sessizliği Alibeg'in zoruna gitti. Yerinden doğrulup, bağdaş kurup oturdu. Birkaç kez öksürüp boğazını temizledi. “Ali Ağa,” diye söze başladı. Ali Ağa dahil, içeride bulunan herkes sesin geldiği yöne baktı. Yeniden, “Ali Ağa,” dedi. Yusuf Ağa gözlerini Alibeg'e çevirdi. Sus, der gibi gözleriyle Alibeg'e işaret yaptı. Alibeg susmadı ve devam etti:

“Ey cemaat, beni tanıyorsunuz. Bir deliyim. Bana Deli Alibeg diyorlar. Duydum ki toplanmışsınız, aranızdaki sorunları konuşup hallededecekmışsiniz. Sevindim. Ağalar toplanmış toplanmasına da bir delileri eksik. Ben de o deliyi tamamlamak için çıkıp geldim.”

Veli Ağa, Alibeg'in sözünü kesti. “Estağfurullah, o ne biçim söz öyle?”

Alibeg konuşmasına devam etti.

“Otuz sekiz'de de yine böyle ceviz kabuğunu doldurmayacak sorunlar yüzünden kendi aranızdaki birliği sağlayamadınız. Abdullah Paşa ne yaptı? Geldi ananızı sikip gitti. Şimdi birbirinizden ne istiyorsunuz? Bütün mesele bir dağ ve o dağda yetişen acı ot. Dağ yerinde duruyor, varolan acı otun da yarısını Bahtiyarlılar, diğer yarısını da siz biçersiniz, mesele hallolur gider. Eğer işi böyle yokuşa sürer anlaşmazsanız, yarın bir baş-

kası gelir, bu sefer altınızdaki yatağı alır gider. Ali Ağam, beni iyi dinle. Otuz sekiz'de işi yokuşa sürüp Abdullah Paşa'nın işini kolaylaştırdınız. Koca Dersim'in ne hale geldiğini, bir ağa olarak bir deliden daha iyi bilirsin.”

Ali Ağa ve bütün yandaşları Alibeg'in bu sözleri karşısında homurdanmaya başladı.

“Bu köpek de kim oluyor, gelmiş bize akıl veriyor?”

Yusuf Ağa yerinde kalktı. Alibeg'in suratına bir tokat indirdi. Alibeg yüzükoyun yere serildi. İçerisi yeniden buz kesti. Sinirler öyle bir gerilmişti ki içeride bulunanların yüzleri mosmor kesildi. Alibeg olduğu yerde yeniden ayağa kalktı. “Ali Ağa,” dedi tekrar, “haberini var mı Ali Ağa? Bu Dersim'de yeni birileri çıkmış, ne kadar kör, ne kadar topal varsa temizliyorlar haberin olsun”. Suratına bir şamar daha indi, tekrar yüzükoyun yere yığıldı. Dudakları kanadı, akan kan yere damladı. Yerinden kalktı, gözleri yaşarıyordu. “Yusuf Ağa,” dedi. Hıçkırıldı. “Korkudan döşegin içine gireceksin neredeyse. Gerçekleri söylemeden hangi sorununuzu halledebilirsiniz? Korkuyorsunuz! Korkunuz, o padişah koltuğu gibi döşekleri bir daha altınıza sermezler diye. Suyu sabuna dokunmuyorsunuz. Her gittiğiniz yerde yediğiniz kuzu kebablarını bir daha yiyememekten korkuyorsunuz. Ben korkmuyorum. Kaybedecek bir şeyim de yok zaten. Yerim kapı arkası, yediğim bir parça kuru ekmek, bir tas ayran, onu da her yerde bulur yerim,” dedi ve kapıyı çarpıp dışarı çıktı.

Ağalar yeniden yerlerine oturdu. İçerideki soğuk hava yerini yeniden ılık havaya bıraktı. Mehmet Ağa sözü aldı. Epey konuşuktan sonra, “Alibeg haklı,” dedi. “Deli meli ama bizden daha akıllı olduğunu söyleyebilirim.”

Ali Ağa yeniden konuşmaya başladı. Sanki Ali Ağam gitmiş, yerine bir başka adam gelmişti. O da “Alibeg haklı,” dedi.

Yusuf Ağam sözü aldı, biraz konuşuktan sonra o da “Alibeg haklı,” dedi. Hep birlikte güldüler. Sonunda anlaştilar. Alibeg'in önerdiği gibi otun yarısını bir aşiret, diğer yarısını da diğer aşiret biçecekti. Bununla birlikte kendi aralarındaki düşmanlığı da sona erdirdiler. Kesilen iki keçinin tepsiler üzerine

dizilmiş kebabı geldi, içeriyi kebab kokusu sardı. Yanında yufka ekme , tas tas ayrılar geldi, yiyip içtiler.

A iretler toplantısından sonra Yusuf AĞa Alibeg'i kan kardeŐi ilan etti. Attığı tokatlardan dolayı kendisinden özür diledi. Alibeg'i davet edip evine götürdü. Odanın baş köŐesine bir d Őek serdi ve Alibeg'i d ŐeĐin üzerine oturtup sırtına  c tane yastık koydu. Ardından bir kuzu kesip kavurma yaptı. Kuzuyu birlikte yedikten sonra Alibeg'in bundan böyle hem kardeŐi hem de ağası olduğunu ikrar etti.

3

Yerden yaklaşık otuz santimetre yükseklikte, tahtadan yapılmış, adına makat dedikleri bir divan vardı. Tahtanın üzerinde bir minder serili duruyordu. O minder, yatağıydı. Belki k m n en değerli eŐyası, tahta yığının üzerinde serili duran bu minderdirdi.

Çok yorulmuŐtu. Elbiselerini çıkarmadan boylu boyunca uzandı yatağa. İçerisi karanlıktı, lamba kullanmazdı. Zaten lambası da hiç olmamıŐtı. Gözlerini karanlığın içerisinde k m n harabe tavanına dikti. Bir  l  nasıl kıpırdamadan yatıyorsa, Kazım da kıpırdamaksızın öylece karanlığı seyretti.

O gün köylüler yaklaşık  c saat yokuş yukarı yürüyerek Sultan Seyit'e çıkmıŐlardı. Kazım da gitmiş ama kalabalığa hiç görünmeden uzaktan seyretmiŐti. Birkaç defa gitmek istediye de gidemedi. İnsanların bir oyuncak gibi kendisiyle oynayıp alay etmelerinden korktu. "Uzaktan izlemek onların elinde oyuncak olmaktan daha iyidir," diye düŐünmüŐtü.

Sultan Seyit, BeyazdaĐ'la bitiŐikti. YüksekliĐi iki kilometreyi geçen BeyazdaĐ'ın en tepe noktasında duruyordu. Munzur dağlarından uzakta, onun tam karşısına dikilmiŐti. Yavrusundan ayrılmıŐ bir  ocuk gibi uzaktan Munzur Dağı'na bakıyor ve atasına göz kırıpıyordu sanki.

Munzur'un karı yazın erimezdi. BaŐı sisli ve güngörmüŐ bir dağdı Munzur. Dünyanın bütün derdi, acısı, sevinci onun sır-

tındaydı. Sultan Seyit yavru idi, Munzur kadar tanımamıştı hayatı. Daha toydu. Kışın kar yağdı mı gelin misali beyazlara bürünür, fırtınada ya da sisli havalarda yolunu kaybedenlerin yönünü bulmalarına yardımcı olurdu Sultan Seyit.

İlkbaharda karların erimesiyle yamaçlarından aşağıya doğru küçük küçük şelaleler süzülür, bir hafta geçmeden çeşit çeşit renklere bürünürdü. Eteklerinde mamuq, şilan gibi ağaçlar çiçek açar, papatyalar göz kırpar, lale boyun bükür, zembul kokusu havayı kasıp kavurur, canlı her şeyi ferahlatırdı. Boy boy kuzular yamaçlarına yayılır, kış boyunca kıtlık çekmiş atlar bir uçtan diğer uca dörtlü, özgürlüğüne kavuşmuş bir ülke insanı gibi koşar dururlardı. Kelebekler, kısa ömrünün en güzel anını burada geçirir, arılar bereketli ballarını burada yoğunlurlardı.

Sultan Seyit'in ayrı bir özelliği daha vardı. Anlatılanlara göre, buradan bir dal odun getirenin ya da kendisine zarar vereenin başına türlü türlü belalar gelirdi. İnsanlar da buna inandıklarından, odun kesmez, kendisine bir zarar gelmesinden korkarlardı.

Sultan Seyit'in en yüksek tepesinde taşlarla örülmüş mezarlar vardı. Bu mezarlara Sultan Seyit'in türbesi denirdi. Yoğun yaz işleri başlamadan bir hafta önce, çevre köylüler, en yeni, en temiz elbiselerini giyer, bir düğüne gider gibi, kurban ile yağlı ekmeğini yanlarına alarak yazın kavurucu sıcaklığında saatlerce yokuş yukarı yürüyerek Sultan Seyit'in tepesine çıkar, çıkaralar yakılıp kurbanlar kesilir, yanlarında getirdikleri ne varsa herkese eşit dağıtırdı.

Bu günlerden sonra yaz işleri yoğunlaşarak artacağından dolayı insanların bir araya gelmeleri, kış günlerinde olduğu gibi uzun uzun sohbet etmeleri pek mümkün olmayacaktı. Bu yüzden bu günün özel bir anlamı vardı ve ziyarete çıkmak için günlerden perşembe seçilirdi. Uzun süre birbirini göremeyenler burada buluşur, hasret giderirlerdi. Dargın olanlar burada barıştırılır, genç delikanlılar gönüllerini burada gül yanaklı kızlara kaptırır, genç kızlar burada kümeleşip sevgililerini birbirine anlatırlardı. Acılar, ekmeğin bir parçası gibi burada pay-

laşılır, sonra kahkalar dolusu gülüşlere dönüşürdü. Hele birinin çekiştirilmesi gerekiyorsa, burası bulunmaz bir fırsattı. Sultan Seyit'e yılda bir kez çıkıldığından birçok şey bu güne sığdırılmaya çalışılırdı.

Güneş Sarısaltık Dağı'nın arkasında kaybolunca hafiften bir rüzgâr eserdi. İşte bu, Sultan Seyit'ten ayrılma vaktinin habercisiydi. İnsanlar istemeyerek de olsa yavaş yavaş tepeden aşağıya doğru iner, aşağı inince de sohbet devam ederdi.

Bıra Amca gençlere takılmayı severdi. Yine Sultan Seyit'ten aşağı inildiği o gün gençlerin yanına gitti ve onlara, "Gençler, bu kış çok kar yağacak, çok soğuk olacak, benden söylemesi. Eğer kışın yatakta yalnız yatıp soğuktan gebermek istemiyorsanız size bir soba lazım, hem de öyle bir soba olmalı ki Erzincan kuzinesi kadar sıcak olmalı," deyip muhabbetin altını yaktı.

Kuzine ile neyin kast edildiğini bilen gençler güldü, anlamını bilmeyenler de "Evde sobamız var," diye itiraz etti. İtiraz edenlerden biri de Hasan'dı. Bıra Amca gülmeye başladı.

"Ulan eşek oğlum Hasan, var ben de biliyorum ama o soba babana ait, baban sobasını sana vermez beyinsiz," deyip, Hasan'a babasını gösterdi: "Bak kâfir babana; nasıl da yürüyor. Dersin ki on sekizindeki delikanlı münafık. Sobası iyi de ondan. Kışın üşütmüyor, iyi ısıtıyor gavuroğlu gavuru."

Yaşlılar takıldılar Bıra'ya: "Ulan yeter yeter! Gençlerin kafasını çelme. Onlar daha çocuk, sobadan ne anlarlar?"

"Siz öyle sanın, öyle bir anlar ki imansızlar. Babalarından bile daha iyi anlarlar hem de."

Gözüne kestirdiği Hasan'ın yanına iyice sokuldu: "Ulan eşek oğlum, Mahmut'un kızı tam sana göre bir soba."

Sobayla kızın kastedildiğini anlayan gençler kulaklarına kadar kızarıp ardından güldüler. Yaşlılar Bıra'nın oğlunu gösterdiler:

"Ulan Bıra sen önce oğluna bir soba bul da çocuk gece donmasın."

Bıra güldü, "Ulan" dedi, "Ben bu eşek oğlu eşeği bu Sultan Seyit'e niye getirdim? Nal toplansın diye mi getirdim? Soba bulsun soba".